

KABÁN ANNAMÁRIA (1953) | Miskolc

KABÁN ANNAMÁRIA

„Sosem-látott kék egek emelik”

Reményik Sándor életmegújulásáról

1934 kora őszen napvilágot látott cikkek és ugyanabban az időszakban írt levelek tanúsága szerint Reményik Sándort több hétig tartó súlyos betegséggel kezelték a kolozsvári református kórházban. Dsida Jenő az Erdélyi Lapok 1934. szeptember 13-i számában számol be Reményik állapotáról:

„A súlyos betegség heteken keresztül tartotta rettegésben a költő barátait s egész Erdély magyarságát. A hosszú heteken át tartó, rendkívül magas láz alaposan megviselte a Reményik Sándor amúgy sem erős szervezetét, és voltak napok – most már nyugodtan meg lehet írni –, amikor a leg-súlyosabb katasztrófától lehetett tartani [...] Hála a Gondviselés jóságának és dr. Filep Gyula professzornak: ma már úgy látszik, hogy elvonult a veszély a költő betegágya felől. [...] Három ország magyarsága várja nagy örömmel, hogy hosszas és veszedelmes betegségéből felépüljön Reményik Sándor, akinek még sok-sok szép, új költeményében akar gyönyörködni, igen sokáig.”¹

Áprily Lajos Budapestről írja szeptember 15-én Reményiknek szorongással és mégis reménységgel teli sorait: „Most, hogy növekedő erőd és életed naponként növekedő híreit hallom, megszólalok, és megölellek a gyöttrő betegágyon, ahova annyiszor szálltak szorongással és reménykedéssel a gondolataink. [...] Fontos, hogy Te talpra állj. Én megpróbáltam minden erőm kisugárzó szuggerációjával befolyásolni a végzetet, beléd kapaszkodtam kétségbeesett tiltakozással. [...] Új életet fogsz kezdeni, megújul a szervezeted, s talán az étellel szemben való magatartásod is felfrissül ek-kora testi újrateregetés után. Engem se hagyj ki átértékelt új életedből, vigyél magaddal a győzelmes megújulásba.”²

Áprily Lajosnak küldött szeptemberi levelében Reményik Sándor maga írja: „Isten kegyelméből úgyszólván gyógyultam, de még nagyon gyengén, még mindig a ref. kórházból Irén néni tollával és kezével írom Neked ezeket a sorokat. Talán tudod, hogy négy hét óta teljesen láztalan vagyok, egyre erősödöm, és most tanulok életemben másodszorra járni [...] Nagy és keserves út vezetett idáig, de az utolsó hetek lábadozására mindég úgy fogok visszatekinteni, mint életem egyik legszebb és legáldottabb fejezetére. E hetek alatt vált teljesen öntudatossá bennem a halálos veszedelem, amelyben forogtam, de ugyanakkor a szeretet végtelen tengerárja is, mely körülöttem hullámozott. – E szeretet soha meg nem érdemelt és soha meg nem hálálható szuggeratív ereje húzott vissza a sír széléről, orvosaim tudásán és odaadásán kívül. Ez bizonyos. [...] Magam itt a kórházban, a lábadozás csodálatos hetei alatt sok verset diktáltam, egyik a másik után alakult ki szinte roham-tem-póban, sokszor álmatlan éjszakákon is. De akkor már nem bántam, hogy álmatlan az éjszaka.”³

Reményik kórrajzi irataiból, amelyeket Mózes Huba tett közzé, kitűnik, hogy a lábadozó költő alkotókedve mintegy csodaszzerűen a kezelés során alkalmazott egyik gyógyszer hatására tér vissza.⁴

Spectator a Pásztortűz hasábjain, miután a szörnyű betegség napjait ecseteli, a költő felépülésébe és alkotóereje újjászületésébe vetett bizalmának ad hangot: „Azt mondják az orvosok és javasasszonyok ósidóktól fogva, hogy a hagymáz gyújtóványos tisztítótüzből szabadult ember testben s szellemben is egész újjászületik: élettani tevékenysége pompás lesz, és a lélek nagyszerű erejében leveti a fölösleges gátlások szövedékét. Jólesik ezt hinnünk és remélnünk. Egy még jelentősebb, még hatályosabb Reményik Sándort várunk. A régi ember és régi költő frissebb, gazdagabb, erősebb folytatását.”⁵

És valóban, ha fellapozzuk az 1934 kora őszen, szeptember végén, október elején írt verseit: ezekben a költő megújult életéről, visszatért munkakedvéről és alkotóerejéről vall. A megújulás megszenvedett élménye szólal meg 1934. szeptember 24-én született *Láz* című versében. A 19 soros szakozatlan verset soralapú negatív aranymetszése 7/12 arányban tagolja.⁶ A vers első része a lázas önkívületi állapot kínjait jeleníti meg, egyben pedig a lírai én lelki tusáját, mintegy purgatóriumban való megtisztulását szemlélteti:

*Piros köd szemem előtt – semmi más,
 És égés, égés – kínpadi parázs,
 Csontigtható hő – s egy vigasztalás:
 Hogy ez talán már a tisztítóűz,
 S belőlem minden rosszlelket kiűz.
 Most ég ki belőlem a sok salak,
 S mi megmarad: a lélek érce csak.*

A második rész a megtisztult, újjáéledt lélek szárnyalásának az örömeinek:

*S ez égésből ha újjáéledek,
 Aki lenni szeretnék: az leszek.
 Leszek tűzlátta phönixmadár,
 Ki célja felé nyílegyenest száll.
 Gúzs nem köti és nem bántja bilincs,
 Röpte: ajándék, akadály a nincs.
 Sosem-látott kék egek emelik,
 Hálákat ad, ahogy emelkedik.
 Önnön hamvaiból győztes szárnyra kel,
 És a földnek a mennyről énekel.*

Egy töről fakad az előbbivel a súlyos betegségéből felépült lírai én életének megújulásáról elmélkedő, 1934. október 10-i, *Fekete vasárnap* című vers is, amely ellentétek sorára épül, az ellentéteket pedig arany metszés és tükörszimmetria erősíti. A vers bevezető részét is ellentétek alakítják:

*Ez nagy küzdelem volt.
 És végveszedelem.
 De mégis,
 De mégis
 Ünnepe volt, ha sötét is.
 Nagy, fekete vasárnap.
 Mert tudtam: vagy győzök, vagy meghalok.*

Ellentétek természetesen nemcsak a szójelentések szintjén találhatók (*végveszedelem-ünnepe, sötét-ünnepe, fekete-vasárnap*). Ellentétes az ismétléssel nyomatékosított, külön sorba tördelt kettős kötőszó („De mégis, De mégis”) alakította mondatszerkezet is, és ellentét feszül a bevezető részt záró mondatban is: „vagy győzök, vagy meghalok”. Ez a győzelem természetesen nemcsak a betegség legyőzését, hanem a régi, megszokott „szürke, tövises hétköznapok” helyett valami egészen másnak az eljövételét is jelenti.

A 21 soros, szakozatlan vers soralapú negatív (8/13) és pozitív (13/8) arany metszése közötti, szimmetriatengelyként funkcionáló 11. – „Pedig ha most nem fordul” – sor után kétszer is megismételt *fordul* ige az áhított változás fontosságát jelzi:

*Jaj, a régi napok,
 A szürke, tövises hétköznapok.
 Pedig ha most nem fordul,
 Most nem fordul a szél
 S meg nem fordul vele az életem*

A soralapú pozitív arany metszés szintjén a 13. és 14. sor ugyancsak a lírai én életének fordulatára irányítja a figyelmet: arra, hogy ez a fordulat a gyökeres és tökéletes életmegújulás elengedhetetlen feltétele:

*S meg nem fordul vele az életem
 Gyökeresen és tökéletesen,*

Közönséges falikép a berlini Fallal, 1993

Erő-mű, 1993

Állás (Díptichon), 1991

A fordulat természetét a záró sorok foglalják össze a változás be nem következteként eshetőségét felvillantva, de egyúttal határozottan el is utasítja:

*Ha jóság, tisztaság,
Békesség és erő
Új, szent forrása szivemből nem fakad:
Ó, akkor jobb lett volna,
Ha ezt a rózsaeerdőt
Ágyam helyett síromra szórták volna,
S pihennék föld alatt.*

A fentiek mellett említhetném például a szenvedés kelyhét kétszer elhárító, majd öntudatosan fenékiig ürítő gesztusát megjelenítő *A keserű pohár*; a betegséget szintén komoly fordulatként bemutató *Vízválasztó*, a soha el nem apadó szenvedés és a soha el nem fogyó szeretet nagy titkára tanító *Zsolozsmázik a kórházi szoba*, a mások szenvedését a saját áldozatnál többre tartó *Hát ők?* vagy a Krisztus fegyverzetében járó szociális testvéreket az irgalmasság önkénteseiként megidéző *Diakonisszák* című Reményik-verseket is. És említhetem végül Reményiknek az életben maradási és a munkakedv visszatérését a természetben megtapasztalt másodvirágzás mirákulumaként bemutató, alkotóereje megújulásáért hálájának hangot adó *Őszi csodák* című költeményét is:

*Rügyet bont minden ág
S belőlem is szinte nap nap után
Kihajt egy vers-virág.
S ki tudja még, mi lesz?
Lehet, hogy a közelgő karácsonnyal
Zúgni fogok erdővel egyetemben
Lombkoronás, orgonás áhitattal.*

„S belőlem is szinte nap nap után / Kihajt egy vers-virág” – életmegújulásról, visszatért munkakedvről és alkotóerőről ennél tömörebben, kifejezőbben vallani aligha lehet.

JEGYZETEK

¹ DSIDA Jenő, *Reményik Sándor betegágyánál... = Lehet, mert kell. Reményik Sándor emlékezete*, szerk. DÁVID Gyula, Nap, Budapest, 2007, 162–163.

² *Rokon álmok álmodója. Áprily Lajos és Reményik Sándor levelezése (1920–1941)*, szerk. LIKTOR Katalin, Polis, Kolozsvár – Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest, 2014, 314.

³ *Uo.*, 315.

⁴ Az 1941. májusi–júliusi kórrajzi iratok kórtörténeti részében olvasható: „1924 óta kezelik a legkülönbözőbb gyógymódokkal (villanyozás, fürdők, injekciók). Ezek közül a leghatásosabbnak a Dilaudid és az utóbbi időben a Corhormon bizonyult. – A Dilauidot a tifusz alatt szokta meg, mikor is valami epehólyag-fájdalmakat csillapítottak vele. Ekkor, habár súlyos beteg volt, a Dilaudid hatása alatt (naponta egy ampulla) életének legboldogabb korszakát élte át, és egy éjjel sokszor három verset is megírt.” Vö.: MÓZES Huba, *Ez így rendeltetett... = Uő, A fejedelemasszony portréjához*, Balassi, Budapest, 1994, 60.

⁵ SPECTATOR, *Tisztítóűz = Lehet, mert kell, i. m.*, 165–166.

⁶ Az aranymetszés fogalmáról vö.: MÓZES Huba, *Aranymetszés = Alakzatlexikon. A retorikai és stilisztikai alakzatok kézikönyve*, szerk. SZATHMÁRI István, Tinta, 2008, 126–127.